

23.1.72

Språkvårdsspalten

Om biupplysningar och överordnade ord

□ En frågeställare har fäst sig vid ordet *butiksbil*. »Borde det inte heta bilbutik?» undrar han. Han menar att i ordet *butiksbil* vore bilen det väsentliga, i *bilbutik* däremot butiken. — Jag är inte riktigt av samma åsikt. Ordet *butiksbil* talar för det första om att föremålet är en bil (jämför *biblioteksbil* och — för att välja exempel från ett helt annat område — *bokhylla* »hylla där det finns böcker»). *Butiksbil*, *biblioteksbil*, *bokhylla*

□ Samme frågeställare har fäst sig vid ett uttryck i en fullmakt: »i min man Adam Evassons namn». Han menar att det möjligen borde heta i *min mans Adam Evasson namn*, eventuellt med kommatecken före Adam och efter Evasson. — Vi kan säga på två sätt: »i min man Adam Evassons namn» eller »i min mans, Adam Evassons, namn».



● Tag till exempel begreppen hästvagn och vagnshäst. Det är en smula skillnad i alla fall.

är sammansatta ord, och i sådana anger slutleden vad slags föremål eller person vi har att göra med (»det överordnade begreppet», heter det i filosofiskt språk). Den förra leden ger en närmare upplysning om vilken speciell sort föremålet tillhör. Detta kan förstås låta egendommeligt, men vi kan pröva definitionerna på exempelvis orden *bostadshus*, *radhus*, *badhus* — det är hus alltihop, men av olika slag.

Om vi däremot talar om *bilaffär*, så är det en affär, men en där bilar säljs (*bilbutik* skulle också leda tanken till en butik för bilar). — Ordet *butiksbil* torde vara finländskt (jämför *myymäläauto*), i Sverige talar man om *butiksbussar*. Det ordet skulle väl i många fall inte verka lämpligt hos oss; många *butiksbilar* är väl egentligen lastbilar.

Det kan fastslås att *Evassons* skall ha genitiv-s i båda fallen. Den regeln stämmer i alla likartade uttryck. Däremot kan man välja mellan t. ex. i *min man A. E:s namn*, utan kommatecken (då är *A. E.* det viktiga och *min man* en biupplysning) och å andra sidan i *min mans, A. E:s, namn* (i detta fall är *mans* det viktiga ordet och mannens namn kommer som ett slags tillägg). Vi kan således säga *hans favoritskalds, Mörnes, dikter; den förra statsministerns, Karjalainens, parti*, och å andra sidan *hans favoritskald Mörnes dikter; förra statsministern Karjalainens parti*. Vad skillnaden mellan typerna angår, tror jag att den lättast kan uttryckas så här: i ledigt språk står vanligen typen utan kommatecken (och i tal utan paus): *hans hustru Josefina Karlssons tillgodohavande*. Uttrycken med kommatecken (i tal med pauser) känns vanligen stelare.

Detta var alltså ett försök att utreda två grammatikfrågor. — Det går som tidigare bra att skriva och ställa språkliga frågor. Adressen är Vasabladdets red. (märk kuvertet »Språkvårdsspalten») eller direkt: Knektvägen 3 C, 00400 Helsingfors 40. CARL-ERIC THORS